

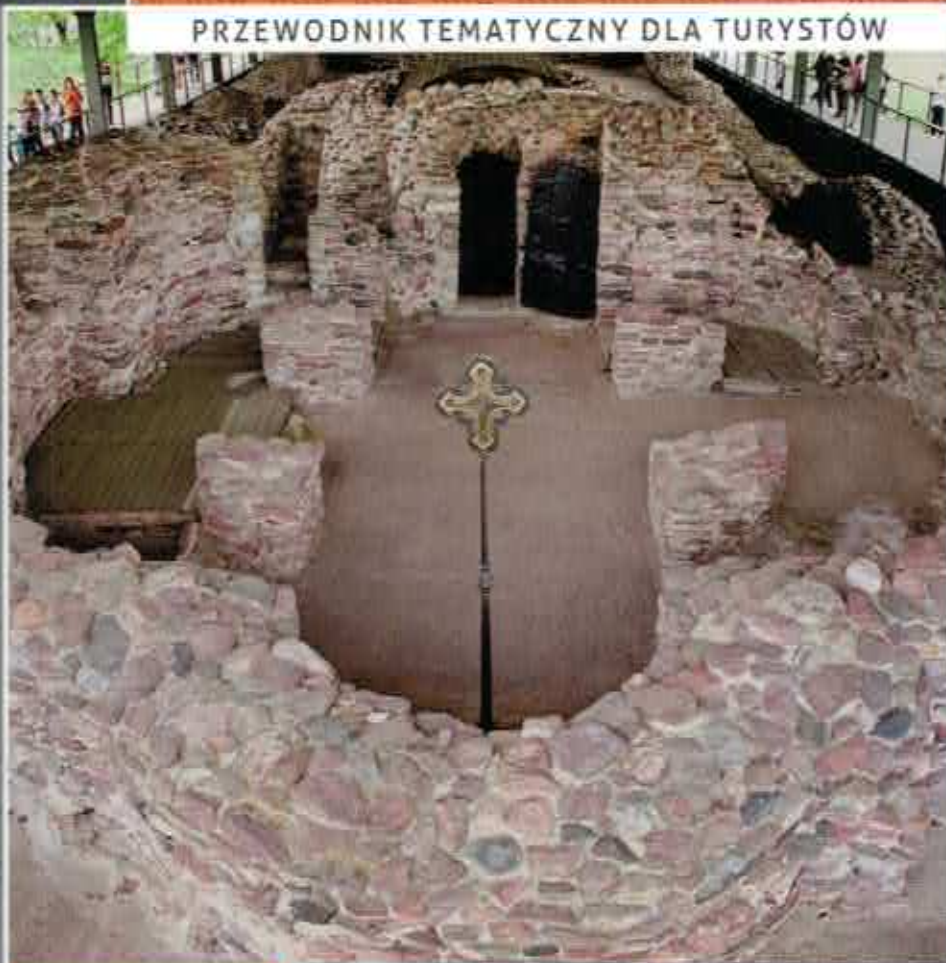

Powiat Gniezno
tu powstała Polska

13 pomysłów na Gniezno i okolice

PRZEWODNIK TEMATYCZNY DLA TURYSTÓW

TRASY ZWIEDZANIA

OPISY MIEJSC I OBIEKTÓW

LATWE WYSZUKIWANIE

13 pomysłów na Gniezno i okolice

Przewodnik tematyczny dla turystów

Starostwo Powiatowe w Gnieźnie
Gniezno 2016

Koncepcja merytoryczna i redakcja:

Armin Mikos von Rohrscheidt

Zespół autorów:

Oleksy Artyszuk [OA]
Jarosław Gryguć [JG]
Dawid Jung [DJ]
Jakub Magrian [JM]
Armin Mikos von Rohrscheidt [AMR]
Rafał Wichniewicz [RW]
Jacek Wrzesiński [JW]
Krzysztof Załaszewski [KZ]

Korekta językowa:

Piotr Stachowski

Projekt okładki:

Jarosław Gryguć

Zdjęcia:

Oleksy Artyszuk [OA]
Bartosz Borowiak [BB]
Jarosław Gryguć [JG]
Mariola Józwiakowska [MJ]
Antoni Kałiski [AK]
Jakub Magrian [JM]
Armin Mikos von Rohrscheidt [AMR]
Ryszard Nowak [RN]
Krzysztof Załaszewski [KZ]
Parafia w Klecku [PK]
Starostwo Powiatowe w Gnieźnie [SPG]

Spis treści

Indeks miejsc i obiektów	4
<i>Wprowadzenie:</i>	
<i>jak odkrywać ziemię gnieźnieńską z naszym przewodnikiem?</i>	9
<i>Wsparcie w Twoim samodzielnym odkrywaniu</i>	
<i>Co to jest sylabus miejsc?</i>	
<i>Funkcje sylabusa miejsca</i>	
<i>Korzystanie z sylabusa na miejscu: „wybierz co chcesz”</i>	
<i>Sylabus miejsca - Legenda</i>	
<i>Sylabus na trasie: „wytawianie” tematu z przestrzeni</i>	
<i>Trasy tematyczne</i>	
Trasy zwiedzania	13
<i>Po ziemi gnieźnieńskiej wzdłuż Szlaku Piastowskiego. Stąd nasz ród</i>	13
<i>Podróż śladem dziejów religii. Święci, cuda i świątynie</i>	17
<i>Skarby gnieźnieńskich muzeów. Uratowane, odnalezione, zebrane..</i>	22
<i>Architektura i sztuka na ziemi gnieźnieńskiej. Geniusz w służbie państwa, Kościoła i (zamożnych) ludzi</i>	26
<i>Śladem wybitnych postaci. Wyszlifowani – zasłużyli się Polsce i światu</i>	31
<i>Śladem innych narodów. Żyli tu wśród nas..</i>	35
<i>Trasę dworów i pałaców. Mieszkać pięknie</i>	38
<i>Trasa powstania wielkopolskiego. Ruszyli, gdy byli gotowi. Zwyciężyli</i>	41
<i>Szlakiem pomników Gniezna i okolic. Komu i za co?</i>	45
<i>Zieloną trasą po ziemi gnieźnieńskiej. Wśród (dużych) lasów i (małych) jezior</i>	49
<i>Trasa techniki i przemysłu. Talent w służbie kultury, dobrobytu i... wojny</i>	53
<i>Mity i legendy Gniezna i okolic. Dawno, ale może prawda?</i>	57
<i>Kryminalne historie ziemi gnieźnieńskiej. Nie anioły tu mieszkały..</i>	60
Opisy miejsc i obiektów	64
<i>Bibliografia: źródła i publikacje wykorzystane w przewodniku</i>	178

Indeks

A

- Archikatedra, Drzwi Gnieźnieńskie 77
 Archikatedra, konfesja Świętego Wojciecha 76
 Archikatedra, podziemia 78
 Archikatedra Prymasowska pw. Wniebowzięcia NMP w Gnieźnie 73
 Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie 81

B

- Bazylika Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
 i Świętego Wojciecha w Trzemesznie 87
 Budynek alumnatu w Trzemesznie 131

C

- Czarniejewo. Cmentarz żydowski 116
 Czarniejewo. Rezerwat Nadleśnictwa 176
 Czarniejewo. Zbiorowy grób czterech powstańców 100
 Czarniejewo. Zespół pałacowy 124

D

- Dąbrówka Kościelna. Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia 88
 Dębłowa, obelisk Wojciecha Trąmpczyńskiego 175
 Dolina rzeki Welny 136
 Dusznó. Wieża widokowa 151
 Dwór w Przysieci 121
 Dwór w Skorzęcinie i nadleśniczy Paul Redlich 148

F

- Fabryka bombek choinkowych 160
 Fara pw. Świętej Trójcy w Gnieźnie 90
 Folusz. Młyn wodny 158

G

- Gniezno: Brama Toruńska 167
 Gniezno: dom lata i Brama Pyzderska 165
 Gniezno: Sąd Rejonowy 166
 Gniezno, ul. Sobieskiego 12: dawna siedziba Gestapo 172

- Gnieźnieńska Kolej Wąskotorowa 162
 Gotąbki i okolice 137
 Gorzuchowa - ofiary zbrodni sądowej 169
 Gorzuchowskie zielarki - fakty i legenda 140
- I
- Instytut Kultury Europejskiej UAM w Gnieźnie 170
- K
- Kamień pamiątkowy Wiktora Pniewskiego 107
 Kiecko, dom Wiktora Pniewskiego 128
 Kiecko, grodzisko „na Barbarze” 68
 Kiecko, kościół pw. św. Jadwigi: ołtarz Kossiora 174
 Kościół pw. bł. Rodzima Gaudentego 91
 Kościół i klasztor franciszkanów w Gnieźnie 84
 Kościół pw. św. Jakuba Starszego (Większego) w Kamieńcu 93
 Kościół pw. św. Jakuba w Niechanowie 92
 Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Gnieźnie 83
 Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Kiszkwie 177
 Kościół pw. św. Mikołaja w Łubowie 171
 Kościół w Dębnicy: Jakub Gembicki 129
 Kuznia w Wydartowie 159
- L
- Las koło Leśniewa: Miejsce śmierci hrabiego Skórzewskiego 168
 Lasy Królewskie 135
 Leśnicki Park Krajobrazowy 133
 Legenda o Lechu 86
 Legenda o Piaście i jego synu Ziemowicie 149
 Legenda o pięknej Annie. Ławka zakochanych 147
 Legenda o smoku trójgłowym z Drachowa 146
 Legenda. Starożytna Izysa z Małachowa Złych Miejsz 144
 Legenda. Tarcza Olbrzyma w Sokolnikach 141
 Legenda. Zbój Maciej z Modliszewa 143
 Legenda. Zły Karczmorz z Waliszewa 142

Ł

Łopienno. Grób powstańca Franciszka Adamczaka 110

M

Mauzoleum Powstańców Wielkopolskich 1918/1919 w Trzemesznie 102

Mogiła Pawła Cymśa 106

Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej 79

Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy 64, 65

Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie 69

Muzeum Szpitala „Dziękanka” 94

Muzeum Techniki i Maszyn Wojennych 95

Muzeum Zabytków Kultury Technicznej 98

P

Pałac prymasów w Gnieźnie 119

Pałac w Kołaczku 125

Pałac w Niechanowie 123

Pałac w Rybieńcu. Fryderyk von Wendorff 118

Pałac w Zakrzewie 122

Pałac w Zdziechowie 108

Park Miejski im. Generata W. Andersa 138

Park Trzech Kultur. Werner Alberti 114

Parowozownia Gniezno 96

Pola Lednickie 89

Harcerski Pomnik Pamięci w Gnieźnie 154

Pomnik Bolesława Chrobrego 150

Pomnik doktora Aleksandra Piotrowskiego 153

Pomnik Hipolita Cegielskiego w Trzemesznie 173

Pomnik Jana Kilińskiego w Trzemesznie 130

Pomnik ku czci poległych Powstańców Wielkopolskich 105

Pomnik ku czci poległym powstańcom w Zdziechowej 109

Pomnik Ludziom Morza 155

Pomnik Mieszka I i Bolesława Chrobrego 152

Pomnik Obróńców Klecka 157

Pomnik powstańcom i poległym na ostatniej wojnie w Kiszku 111

Pomnik Powstańców Wielkopolski i Poległych w Obronie Ojczyzny
w Witkowie PD-PW 101

Pomnik św. Wojciecha: Legendy i pieśni 112

102

Rybnio Wielkie. Kaplica grobowa Bernarda Lange 117

5

Skarżęcín. Woda i las 139

Stary gmach / Liceum im. B. Chrobrego: znani absolwenci szkoły 126

Stary Ratusz w Gnieźnie 103

Sufrażonia: Antoni Laubitz (1861-1939) 120

Szpital przy ul. Św. Jana 9: Samuel Kristeller 115

7

Tablica księdza Mateusza Zabłockiego 104

Tablica pamiątkowa – lądowanie B17 w Czajkach 156

Tablica Hipolita Cegielskiego w Ławkach 132

Teatr im. A. Fredry: Herbert Hirschberg 113

Trzemeszna. Wieża ciśnienia 164

10

Wielkopolski Park Etnograficzny w Dziekanowicach 99

Wydawnia wódek Kasprowicza 161

Wzgórze Lecha, gród gnieźnieński 71

111

Konfesja Świętego Wojciecha

Obiekt należy do tras:

! O tym, jak biskup Wojciech, wygnany z czeskiej Pragi, przez nieudaną misję wśród Prusów dostał się na gnieźnieński ołtarz, lakonicznie lecz jasno opowiada Gall Anonim:

! Święty zaś męczennik (...) bez trwogi udał się do Prus i tam męczeństwem dopełnił swego zawodu. Później zaś ciato jego Bolesław wykupił na wagę złota od owych Prusów i umieścił z niezłą częścią w siedzibie metropolitalnej w Gnieźnie. (Gall Anonim, 6)

! Dzisiaj sarkofag z relikwiami głównego Patrona Polski wznosi się wysoko nad płytą prezbiterium, otoczony czterema kręconymi kolumnami i trzema złoconymi baldachimami.

! Takie wyeksponowanie grabowca nie tylko symbolizuje chwałę męczennika i jest przejawem jego czci, ale przypomina też o (pośmiertnej, zaprzeczalnej) roli Świętego w powstaniu metropolii gnieźnieńskiej a centralnym znaczeniu jego kultu dla gnieźnieńskiego sanktuarium pierwszego miejsca pielgrzymkowego w dziejach Polski.

! Barokowy sarkofag ze srebra powstał po zniszczeniu poprzedniego kowacza podczas szwedzkiego palatpu. Srebrna trumna z postaciami świętych i dziełami sycylijskimi z jego życia powstała w roku 1662 w warsztacie Pietera van den Rheina. Otaczające ją kolumny nawiązują do konfesji św. Piotra w watykańskiej bazylice papieża.

! Sarkofag stylizowany na trumnę z połączeniem postacią Świętego i pontyfikalnym podpięram u dołu sześć rzeźbionych orłów. Na trumnie monach dźwigają ją wraz z podstawą cztery XIX-wieczne klęczące przedstawiciele stanów Królestwa: rycerz, duchowny, mieszczanin i chłop.

! 20 marca 1986 r. całą Polską wstrząsnęła wiadomość o akcie zniszczenia wandalizmu: w nocy trzech młodzi przestępcy dostali się do katedry i wspaniałokowych i ukradli górną część srebrnego sarkofagu konfesji św. Wojciecha, z cenną rzeźbą przedstawiającą Świętego. Złoty na miejscu rozczłonkowali rzeźbę, a część ciężkiego korpusu sarkofagu w płachu w pobliżu katedry. Resztę łupu zabrali do Gdańska i sprzedali - dość szybko - schwytanym przez milicję zabytki go przetrzymującym. Stawiając tylko niewielkie fragmenty. Relikwiarz troskliwie ocalony z odzyskanego srebra w następnym roku.

! Za przyciągającą wzrok konfesją znajduje się wcześniejsza, bo gotowa do nagrobna Świętego Wojciecha, wykonana około 1480 r. przez gdańskich rzeźbiarza Hansa Brandta.

[fot. AMR]

Drzwi Gnieźnieńskie

Obiekt należy do tras:

! Wykonane z brązu i osadzone w południowo-wschodniej archikatedrze, monumentalne drzwi są wybitnym dziełem sztuki średnio-wiekowej i najcenniejszym zabytkiem sztuki rymańskiej w Polsce.

! Drzwi (o nierównej wysokości skrzydeł - 1,3 m i 1,323 m prawego) wykonano z brązu metodą wosku trócanego. Lewe skrzydło odłano w całości, a prawe w wielu miejscach częściach i potem lutowano.

! Wykonane wykonania drzwi nie jest prawie do dzisiaj w całości, w obszarze nadproża - tylko w widzeniu połnocnych Niemczech lub w miejscu w Polsce, przy czym wykonawcami było kilku artystów z zagranicy lub Szwajcarii.

! Drzwi ufundowano dla katedry około 1175 r., zapewne z udziałem króla III Staroży, wówczas tylko księcia Wielkopolski, ale i zwierzchności władzy Polski (seniora).

! Wzniesiono je w specjalnie stworzonym portalu, który miał stanowić element wejścia do katedry-sanktuarium, przeznaczone nie tylko dla pielgrzymów, ale i znamienitych gości (tzw. drzwi królewskie - „porta regia”), wykonanie i wprowadzenie w tym momencie historycznym nie było przypadkiem. Był to element ambitnego projektu ożywienia kultu Wojciecha jako pierwszego patrona polskiego Kościoła. Podejmowano go gnieźnieńskie duchowieństwo. Jako symbol jedności monarchii ta katedra stała się też podniesieniu prestiżu seniora dynastii.

! Wzniesiono drzwi wypełnia 18 wyodrębnionych kwater, przedstawiających biblijne sceny z życia i męczeństwa św. Wojciecha: od jego narodzin i chrztu w Czechu po pochówek w Gnieźnie. Kwatery otacza kształt (dekoracyjne obramowanie) z motywami zwierząt i roślin.

! Wzniesiono „biografę” Świętego należy czytać począwszy od dolnej kwatery, a następnie skrzydła do góry, następnie od góry do dołu prawego skrzydła i do góry lewego skrzydła (to kupcy nabywający niewolników, którzy charakterystyczne, stożkowane nakrycia głowy (Judenhut), wzniesiono Żydzi niemieccy byli zmuszeni je nosić w różnych miastach Gnieźnieńska ilustracja jest najstarszym znanym wyobrażeniem Żyda - wybitnika - odrębnej grupy religijnej i etnicznej, a jednocześnie wybitnym jej dyskryminacją).

! Wzniesiono drzwi z tego okresu posiada kilka katedr w Europie. Za inspirację dla projektu Drzwi Bernwarda z katedry w Hildesheim. W Polsce podobne drzwi posiadała katedra w Płocku. Dzisiaj znajdują się one w Nowogrodzie.

[fot. AMR]